

УДК 78.378.13

*Марина Михаськова, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та методики мистецтв
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ “ІСТОРІЯ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ” В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкривається специфіка навчально-методичного забезпечення курсу “Історія музичної освіти та виховання”, обґрунтовується вибір тем для лекційних, практичних та самостійних робіт у навчальних закладах педагогічної освіти.

***Ключові слова:** предмет “Історія музичної освіти та виховання”, мета і завдання курсу, форми організації навчання.*

В статье раскрывается специфика учебно-методического обеспечения курса “История музыкального воспитания и обучения” обосновывается выбор тем для лекционных, практических и самостоятельных работ в учебных заведениях педагогического образования.

***Ключевые слова:** предмет “История музыкального воспитания и обучения”, цель и задания курса, формы организации обучения.*

Summary tells about specificity of educational-methodical maintenance of course “History of musical pedagogic”, it's proving the choice of themes for lectures, practical and independent tasks in educational institutions of pedagogical education.

***Key words:** course “History of musical pedagogic”, purpose and tasks of the course, forms of the organization of training.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі реформування музичної освіти нам потрібен захист дійсної музичної культури, потрібне просвітництво в найвищому розумінні. І починати потрібно в рамках фахової освіти. Ефективність розв'язання складних і різноманітних завдань масового музичного навчання і виховання, що стоять перед загальноосвітньою школою, великою мірою залежить від якості підготовки майбутніх учителів музики.

У підготовці фахівців предмет “Історія музичної освіти та виховання” займає одне з провідних місць. Цей курс спрямований на підготовку спеціалістів, що знають зміст історично сформованих систем музичного виховання, орієнтуються в різних формах позакласної роботи педагога-музиканта, володіють засобами реалізації музично-виховного процесу, орієнтуються в основних питаннях історії музичної педагогіки і мають навички самостійної роботи з музично-педагогічною літературою.

Історія музичної освіти та виховання входить у цикл психолого-педагогічних дисциплін, який передбачає озброєння студентів знаннями, а також вироблення педагогічних умінь, розвиток педагогічного мислення та творчих здібностей. Значення музичного виховання та освіти зумовлено важливим місцем, яке займає музичне мистецтво у вихованні підростаючого покоління. Саме в цьому курсі студенти отримують

уявлення про різні види музичного навчання в їх історичній перспективі, про важливі виховні процеси та їх закономірності, в них виробляються професійні критерії художніх цінностей того чи іншого явища [4].

Аналіз досліджень та публікацій. Науковій літературі проблема формування методичних знань учителя музики досліджувалась здебільшого в сфері професійної діяльності (Л. Масол, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та інші), розглядалися сутність педагогічної діяльності вчителя музики (Л. Арчажнікова, Л. Баренбойм, Н. Ветлугіна, Л. Дмитрієва, В. Орлов, Н. Черноіваненко та інші), особливості виконавської підготовки (Л. Василенко, Л. Гусейнова, В. Крицький, І. Мостова, Г. Ніколаї, О. Щербініна та інші), засвоєння музично-педагогічних знань (Е. Карпова, І. Малашевська, Н. Провозіна та інші). Однак розкриттю особливостей навчально-методичного забезпечення викладення курсу “Історія музичної освіти та виховання” було приділено недостатньо уваги.

Метою статті є розкриття особливостей та специфіки викладення курсу “Історія музичної освіти та виховання” у навчальних закладах педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Зростання самосвідомості українського народу в умовах відродження української нації робить надзвичайно

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ “ІСТОРІЯ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ” В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

актуальними дослідження в галузі національної духовної культури, органічною частиною якої є музична культура. Актуальність звернення до історії музичної освіти продиктована двома основними положеннями. Перше з них викликане прагненнями відродити нез’ясовані обставини розвитку музичного виховання в історії культури. У пропонуваній програмі поставлено завдання комплексного висвітлення стану музичної освіти та виховання в спадкоємному зв’язку з культурними традиціями, у взаємозв’язку із загальнокультурними процесами епохи. Друге – це актуальність проблеми музичної освіти, як засобу художнього виховання в умовах реформування духовної культури суспільства.

Мета курсу – ознайомити з історично-сформованими педагогічними підходами, які зародились в роки становлення музичної педагогіки, систематизувати та конкретизувати знання, одержані студентами при вивченні історії педагогіки, історії музики, вікової та музичної психології, фахових методик, педагогіки музичного виконавства, озброїти студентів знаннями та вміннями необхідними при організації музично-педагогічної роботи.

Комплексний підхід який запропонований при вивченні курсу передбачає такі *завдання*:

- ліквідувати прогалини у вивченні історії музичної освіти та виховання;
- дати студентам знання про основні історичні етапи становлення музичного виховання та освіти, визначити роль і завдання музично-естетичного виховання в сучасній школі;
- сформувані особисті якості майбутнього вчителя музики на прикладі відомих педагогів та виконавців, розвивати інтерес і любов до майбутньої професії, до дітей, забезпечити необхідні вміння і навички творчої роботи, розвивати загально-педагогічні і спеціальні здібності;
- розкрити вимоги до вчителя музики в історії музичної педагогіки, до його психолого-педагогічної, музичної та методичної підготовки;
- допомогти оволодіти історично сформованими та сучасними засобами і методами навчання і виховання.

Матеріал програми складений з орієнтацією на комплекс гуманітарних дисциплін, зокрема: на історію педагогіки, історію України, всесвітню історію, народознавство, педагогіку, історію музики. Різнобічні міжпредметні зв’язки, що виявляються в музично-педагогічному навчанні, відбивають специфіку естетичної природи музики, на яку і спирається історія музичної педагогіки. Здійснення міжпредметних зв’язків розглядається

в сучасній педагогіці як один із шляхів підвищення ефективності навчання. Міжпредметні зв’язки роблять знання глибше, вони спрямовані на гармонічний розвиток студентів. Одночасно з історією музичної педагогіки студенти відвідують уроки гри на інструменті, сольфеджіо, вивчають музичну грамоту, співають у хорі, грають в оркестрі тощо. Комплексний метод викладання, широке взаємопроникнення змісту навчальних предметів, єдність мети навчання та практична слухова основа всіх дисциплін створюють благоприємні об’єктивні умови для розвитку різнобічних міжпредметних зв’язків у музично-виховному процесі. Проблеми музичної освіти розглядаються в контексті загальнокультурних процесів минулого й сьогодення [1]. Викладання курсу “Історія музичної освіти та виховання” дозволяє:

- оптимізувати засвоєння учнями змісту курсу “Методика музичного виховання в загальноосвітній школі”;
- забезпечити професійну спрямованість музичної освіти на даному освітньо-кваліфікаційному рівні;
- поширити світобачення, об’єм різноманітних знань із історії музичної педагогіки;
- прищепити відповідні навички на практиці (ознайомити з історичною літературою яка стосується історії музичного виконавства та педагогіки, ознайомити з історичними етапами проведення уроків різними педагогами);
- забезпечити гармонійний та різнобічний розвиток особистості.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні *знати*:

- мету вивчення і основні завдання предмета “Історія музичної освіти та виховання”;
- історичні та сучасні вимоги до вчителя-музиканта і уроку музики в школі;
- історію становлення та розвитку різних видів діяльності на уроці музики;
- історію виникнення вікової періодизації школярів і можливості їх участі в різних видах музичної діяльності;
- історію та особливості педагогічної діяльності видатних педагогів-виконавців.

Студенти факультету мистецтв повинні *вміти*:

- застосовувати на практиці історично сформовані основні положення і методи дидактики;
- уміти розвивати пізнавальні здібності школяра, його цікавість до історії музичної освіти;
- організувати позакласний захід з урахуванням знань і навичок, отриманих на

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ “ІСТОРІЯ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ” В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

заняттях з історії музичної освіти та виховання на уроках музики.

Організація та здійснення навчального процесу у вищих закладах освіти України регламентується Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161, та іншими нормативними актами з питань вищої освіти. Цим нормативним документом передбачається викладення навчального матеріалу “Історія музичної освіти та виховання” в режимі лекцій, практичних занять, та самостійної роботи студентів [2].

При викладенні лекції, яка має бути логічно вивершеною, глибокою за змістом і доступною за формою викладу, науково-обґрунтованою та систематизованою, слід користуватися засобами наочності. Так, наприклад, лекції “Основні напрямки і методичні розробки на початку ХХ ст. (10 – 50 рр.)”, “Розвиток педагогічних теорій і музичної практики в XVII – XVIII ст. Педагогічна діяльність І. Баха”, “Створення системи масової музичної професійної освіти. (50 – 90 рр.)” та інші, покликані формувати в студентів основи знань з методики навчання та виховання.

На практичних заняттях викладач організовує детальний розгляд студентами різних видів музичної діяльності, формуючи вміння й навички практичного застосування їх на практиці. Метою застосування практичних занять є розширення, поглиблення й деталізація наукових знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи, прищеплення вмінь і навичок, розвиток наукового мислення та усного мовлення студентів. Для проведення практичних занять викладачем готуються відповідні методичні матеріали: тести для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідними теоретичними положеннями; набір практичних завдань різної складності; необхідні дидактичні засоби. Рекомендується окрему увагу приділяти самостійному опрацюванню студентами тем курсу за рекомендованою літературою.

В організації навчального процесу вищих закладів освіти значну роль відіграє самостійна робота студентів, як засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов’язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента регламентується навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для історії музичної освіти та виховання. Реальними виявляться такі завдання, виконання яких не вимагатиме багато часу та зусиль, але які будуть виробляти практичні вміння та навички [3].

У програмі запропоновано викладення тем з історії музичної освіти та виховання за кордоном. Викладання теоретичних положень і практичних порад допоможе майбутньому вчителю глибше пізнати методологічні основи закордонних музично-педагогічних систем, оволодіти досвідом їх творчого використання у своїй практичній діяльності. Наприклад, теми “Реформування музичної освіти в епоху Відродження та Просвітництва”, “Реформаторська музична педагогіка ХХ століття. Музична система освіти в Угорщині – З. Кодая”, “Розвиток творчої особистості в педагогічній діяльності К. Орфа”.

Теми даної програми дають змогу глибоко засвоїти матеріал предмета, дають можливість студентам навчитись самостійно опрацьовувати літературні джерела, які стосуються даних тем, виробити навички самостійного сприйняття музично-педагогічної творчості й музичного виконавства (наприклад тема “Становлення і розвиток зарубіжної педагогіки і музично-педагогічної науки XVIII – XIX ст. Педагогічна творчість Ф. Ліста” тощо). Деякі теми даної програми присвячені вивченню творчості педагогів-виконавців ХХ століття (Система вокального виховання В. Смел’янова та палестинського інтонування В. Коен).

Один з розділів програми присвячений історії музичної освіти в Україні, а саме музично-педагогічній спадщині XVII – XVIII ст. (“Розвиток музичного виховання в період князівської доби Київської Русі в XI – XII ст.”, педагогіка братських шкіл, Києво-Могилянської академії, музичні цехи, Глухівська школа, педагогічний досвід М. Дилецького), та XIX – XX ст. (Російське Музичне Товариство, школа М.В. Лисенка, загальна характеристика розвитку української виконавської школи ХХ століття тощо).

Висновки. Отже, в статті розкрито специфіку викладення курсу “Історія музичної освіти та виховання”, з’ясовано необхідні знання і вміння студентів набуті в результаті вивчення навчальної дисципліни, визначено мету і завдання предмету. Теми цієї програми дають змогу глибоко засвоїти історію виникнення музичної педагогіки, систематизувати та конкретизувати знання з методики музичного виховання в загальноосвітній школі.

1. Бевза Л. Межпредметные связи в преподавании музыкальных дисциплин в пединституте // Научно-методические вопросы преподавания музыкальных дисциплин / ред. Е.П. Александров. – Ростов на Дону, 1985. – С. 79.

ВІТЧИЗНЯНА ХОРОВА ТВОРЧІСТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ У 20 – 30 РР. ХХ СТОЛІТТЯ

2. Болюбаш Я.Я. *Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навчальний посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти.* – К.: ВВП “Компас”, 1997. – 64 с.

3. Михаськова М.А. *Формування фахової*

компетентності майбутнього вчителя музики: дис. ...кандидата пед. наук: 13.00.02. – К., 2007. – 174 с

4. Ростовський О.Я. *Педагогіка музичного сприймання: навчальний методичний посібник.* – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2010

УДК 373.31:784 (09)(477.54./62)

Алла Соколова, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри вокально-хорової підготовки вчителя
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

ВІТЧИЗНЯНА ХОРОВА ТВОРЧІСТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ У 20 – 30 РР. ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються проблеми хорової творчості як процесу створення хорового репертуару для дітей у 20 – 30 рр. ХХ століття; розкривається значення хорової творчості у вихованні молоді; визначаються притаманні їй особливості.

Ключові слова: дитяча хорова культура, хорова творчість, хоровий репертуар.

В статтє рассматриваются проблемы хорового творчества как процесса создания хорового репертуара для детей в 20 – 30-х гг. ХХ ст.; раскрывается значение хорового творчества в воспитании молодежи и его особенности.

Ключевые слова: детская хоровая культура, хоровое творчество, хоровой репертуар.

In the article the problems of choral creation are examined as to the process of creation of choral repertoire for children in 20 – 30 th XX century.; the value of choral creation opens up in education of young people and his feature.

Key words: child's choral culture, choral creation, choral repertoire.

Постановка проблеми. Розбудова суверенної, демократичної держави вимагає використання заходів, спрямованих на розвиток духовності народу, збагачення його інтелектуального потенціалу, виховання патріотизму та поваги до історичного минулого України.

Одним із шляхів розв'язання цих питань є залучення молодого покоління до скарбів української хорової культури – живого джерела естетично-духовних ідеалів нації.

Аналіз останніх публікацій доводить, що проблеми виховання юнацтва засобами хорової музики знаходять усе більшу актуальність у доробках науковців. Так закономірності розвитку вітчизняної хорової культури, висвітлено в роботах мистецтвознавців Р. Дудик, А. Лашенка; процеси українського розвитку дитячого хорового виконавства в контексті національного півного мистецтва XVII – XVIII ст. розглянуто в науковій праці О. Стріхар; ґрунтовний аналіз дитячої хорової культури кінця ХХ ст., зокрема хорової творчості як її складової, зроблено в дисертації Ю. Іванової; узагальнену характеристику дитячому хоровому вихованню в Україні надано в навчально-методичному посібнику С. Горбенка; зміст

окремих категорій хорової педагогіки обґрунтовано в дослідженнях педагогів-науковців О. Рудницької, Т. Смирнової; формування певних складових дитячої хорової культури розглянуто в історико-педагогічних розвідках О. Васильєвої, М. Маріо, Н. Рудичевої.

У тім узагальненні історико-педагогічної, мистецтвознавчої та методичної літератури доводить, що питання формування дитячої хорової культури в 20 – 30-ті роки ХХ століття, а саме така її складова, як хорова творчість для дітей, порушувалося досить рідко. Разом з тим дослідження публікацій періодичної преси, урядових документів, матеріалів з'їздів освітян і композиторів доводять, що саме в цей складний та суперечливий історичний період накопичено цікавий досвід створення дитячого хорового репертуару та його використання у вихованні дітей та юнацтва.

Мета статті полягає у виявленні основних особливостей розвитку вітчизняної дитячої хорової творчості 20 – 30-х років ХХ століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення архівних матеріалів, музично-педагогічної літератури та інструктивних листів періоду 20 – 30-х років ХХ століття дозволяє стверджувати, що в цей історичний час